

Notitie onderzoeken en maatregelen

Natuurdoelanalyse Peelvenen

Op weg naar de Natura 2000-doelen in de Peelvenen

Samenvatting

In de Peelvenen zijn al veel maatregelen uitgevoerd voor het behalen van de natuurdoelen. De zichtbaarheid van concrete effecten van de maatregelen op de natuurdoelen in de natuurgebieden laat nog op zich wachten, wel worden positieve ontwikkelingen geconstateerd op afzonderlijke parameters. De natuur heeft tijd nodig. Er zijn aanvullende onderzoeken en beheer- en inrichtingsmaatregelen (Tabel onderzoeken en maatregelen Natuurdoelanalyse Peelvenen-document 5939457) nodig om de omstandigheden voor de natuur verder te verbeteren: het afronden van het NNN, hydrologische maatregelen in en rond de natuurgebieden en zorgen dat de stikstofdepositie verder afneemt. Al met al zijn de verwachtingen positief. Diverse grote inrichtingswerken zijn uitgevoerd en nieuwe inrichtingen zijn in voorbereiding. De inschatting is dat voor 2030 belangrijke aanvullende beheer- en inrichtingsmaatregelen in de natuurgebieden uit de tabel van onderzoeken en maatregelen uitgevoerd kunnen zijn.

Het grootste winstpunt en risico is de stikstofdepositie. De stikstofdepositie moet flink omlaag en dat vraagt aanvullende maatregelen van de provincie en het rijk. De reductie is noodzakelijk voor het behalen van het maximale rendement bij de uitgevoerde natuurherstelmaatregelen.

In de tabel zijn de belangrijkste en meest urgente maatregelen voor de Peelvenen voor het behalen van de natuurdoelen opgenomen. In de tabel is onderscheid gemaakt in onderzoek, maatregelen in de natuurgebieden en maatregelen buiten de natuurgebieden. De tabel is tot stand gekomen met informatie uit de NDA's, de adviezen van de Ecologische Autoriteit en overleggen met natuur- en gebiedsdeskundigen in de GGA Vitale Peel en GGA De Bult.

Inleiding

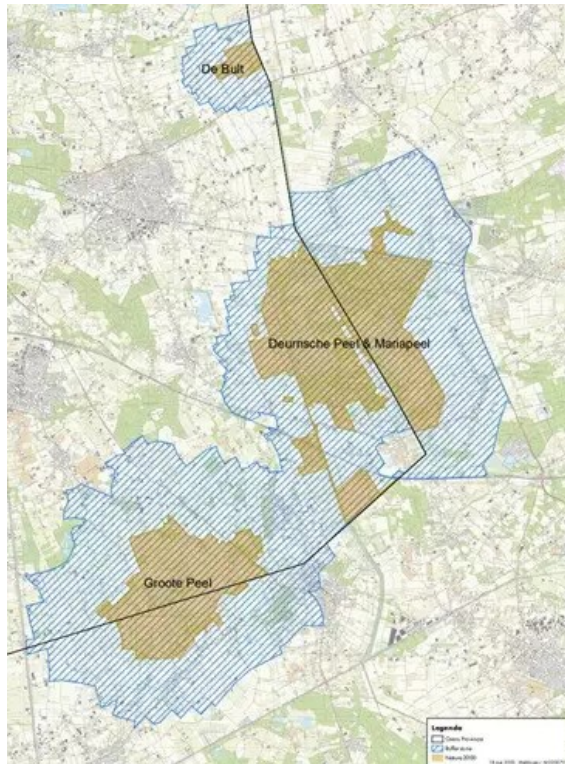
In de [Natuurdoelanalyses \(NDA's\)](#) staan veel onderzoeken en maatregelen om te komen tot de invulling van de natuurdoelen. De onderzoeken en maatregelen krijgen een aanvulling met het advies van de Ecologische Autoriteit (EA) en de ideeën die ontstaan in de Gebiedsgerichte Aanpak (GGA) Vitale Peel en GGA De Bult.

In de tabel zetten we de prioritaire onderzoeken en de maatregelen in en buiten de Natura 2000-gebieden voor de natuurdoelen bij elkaar. Deze notitie is een aanvulling op de tabel. Deze notitie geeft informatie over en de stand van zaken bij de natuurdoelen. Met de tabel hebben we overzicht en gaan we de voortgang bewaken. De tabel is aan veranderingen onderhevig. Prioriteiten kunnen door allerlei omstandigheden wijzigen. Onderzoeksresultaten die in de loop der tijd beschikbaar komen geven richting aan uitvoeringsprojecten. Monitoring en evaluaties bepalen in welke delen van de Peelvenen extra inzet nodig is.

In de tabel zijn drie blokken te onderscheiden: onderzoeken, maatregelen binnen en maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden.

Het gebied

Binnen de Peelvenen liggen de Natura 2000-gebieden De Groote Peel (GP), Deurnsche Peel en Mariapeel (DMP) en De Bult, deels op Brabants en deels op Limburgs grondgebied.

Figuur 1 Ligging van de Natura 2000-gebieden in de Peelvenen

De Natura 2000-doelen voor de Peelvenen

Habitattypen

- Droge heiden
- Herstellende hoogvenen
- Actieve hoogvenen (alleen DPMP)

Habitatrichtlijnsoorten

- Bittervoorn (alleen DPMP)
- Kleine modderkruiper (alleen DPMP)

Broedvogels

- Dodaars
- Geoorde fuut (alleen GP)
- Porseleinhoen (alleen GP)
- Blauwborst
- Roodborsttapuit
- Nachtzwaluw (alleen DPMP)

Niet-broedvogels

- Kolgans
- Kraanvogel
- Toendrarietgans
- Taigarietgans (alleen GP)

Kernopgaven

Initiëren hoogveenvorming: Op gang brengen of continueren van hoogveenvorming in herstellende hoogvenen in kansrijke situaties, met het oog op ontwikkeling van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) . Instandhouding van huidige relictfauna als bronpopulaties fauna. Herstel van grote veengebieden met voldoende rust onder andere voor de niet-broedvogel kraanvogel.

Overgangszones grote venen: Ontwikkeling van overgangszones van actieve hoogvenen (hoogveenlandschap) inclusief lagzones (met o.a. hoogveenbossen, zure vennen, porseleinhoen, paapje en watersnip). (Alleen DPMP)

Hoogveenvorming is niet alleen belangrijk als natuurdoel maar ook voor het klimaat. Het huidige verdroogde veen stoot jaarlijkse grote hoeveelheden CO₂ en andere broeikasgassen uit. Door deze verdroging tegen te gaan wordt deze afbraak van veen en bijbehorende uitstoot gestopt. Door de laatste twee LIFE+ projecten en project Leegveld wordt er vermindering van uitstoot gerealiseerd van ca 12.000 - 18.000 ton per jaar over de gezamenlijke Peelvenen. Als daarnaast de veenvorming weer actief op gang komt betekent dit dat er naast de afname van uitstoot er ook tonnen CO₂ (+- 1,2 ton per hectare per jaar) uit de lucht in het nieuwe veen worden vastgelegd. Een zeer belangrijk proces om de klimaatverandering tegen te gaan.

In de afgelopen jaren lag het natuuraccent op de behoudsdoelstellingen. De komende jaren gaat het accent naar de uitbreidingsdoelen en de kwaliteitsverbetering om te voldoen aan de invulling van Vogel- en Habitatrichtlijn. De provincies zijn met het ministerie van LNV in overleg om de uitbreidingsdoelen te concretiseren voor de Natura 2000-gebieden zodat voldaan wordt aan de Europese-opgave.

Knelpunten voor de natuurdoelen

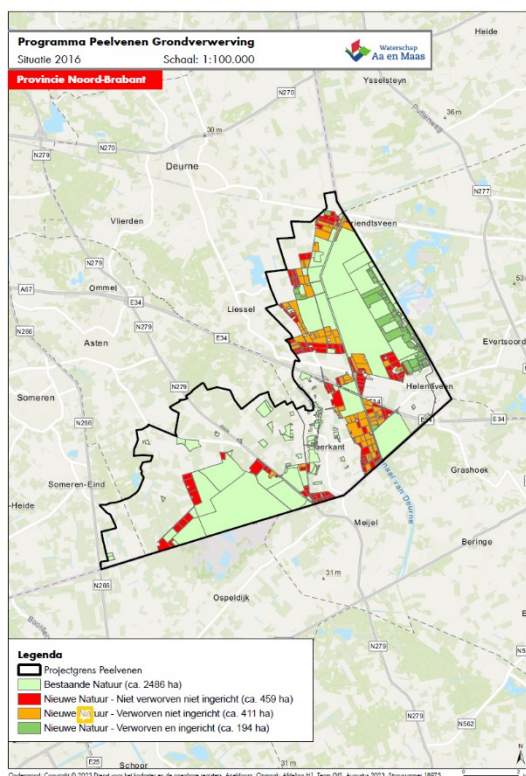
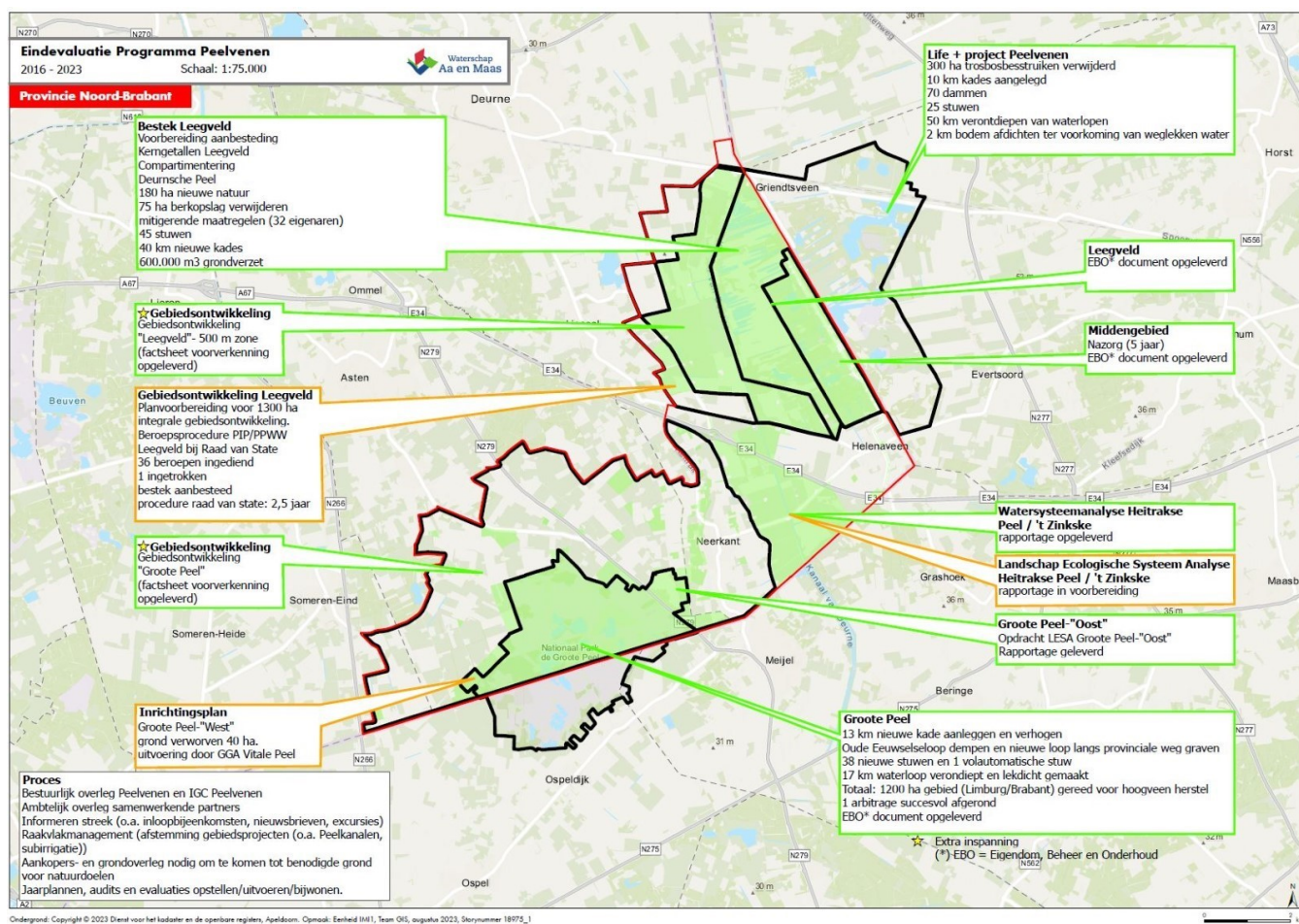
De grootste knelpunten zijn:

- Vermesting door stikstofdepositie.
- Verdroging, inclusief de daardoor optredende vermesting (mineralisatie).
- Het ontbreken van samenhang (versnippering: de natuurkernen zijn onderling onvoldoende met elkaar verbonden).

Uitgevoerde maatregelen

Vanaf 2000 zijn in de Peelvenen grote projecten in Brabant en Limburg uitgevoerd voor de Kaderrichtlijn Water, om het NNB te realiseren en de natuurkwaliteit te verbeteren. De projecten komen voort uit het Landinrichtingsplan 'Het onverenigbare verenigd': Middengebied Soemeersingel, Life+ project, Plan Leegveld, damwanden langs de Mariapeel. De effecten van uitgevoerde projecten zijn niet zichtbaar in de huidige NDA's. Dit komt omdat meerdere maatregelen nog maar recent uitgevoerd zijn, een aantal droge jaren niet geholpen hebben het gebied te vernatten en het verhogen van de waterstanden in stappen plaatsvindt. De komende jaren zal door monitoring het resultaat voor de instandhoudingsdoelen beoordeeld kunnen worden. Naast deze grote inrichtingsprojecten zijn er veehouderijen nabij de natuurgebieden gestopt waarmee gronden voor de realisatie van het NNB beschikbaar zijn gekomen en de ammoniakemissie vanuit deze bedrijven is beëindigd.

Er zijn veel (extra) beheermaatregelen uitgevoerd en in uitvoering in de natuurgebieden zoals maaien, chopperen, begrazen, verwijderen opslag. Peilen in en rond de natuurgebieden zijn aangepast t.b.v. het terugdringen van de verdroging. De toegang in de natuurgebieden is aangepast om verstoring en betreding te beperken.

Eindconclusie NDA's

Voor alle habitattypen is de conclusie voor de instandhoudingsdoelen 'nee, tenzij' (er is geen zekerheid dat de natuur niet achteruitgaat, het behalen van de instandhouding is op dit moment buiten bereik) voornamelijk door de knelpunten stikstofdepositie en hydrologie. Met het evalueren en monitoren van de uitgevoerde maatregelen kan de beoordeling voor hydrologie uiteindelijk positiever uitpakken omdat er veel is gedaan om de waterhuishouding te verbeteren. Voor de stikstofdepositie is een generieke (provinciaal/landelijk) en lokale (gebiedsgericht beleid) effectieve aanpak nodig om in de richting te komen van de kritische depositiewaarden in de natuurgebieden.

Voor de habitatrichtlijnsoorten, de broedvogels en de niet-broedvogels geldt dat het instandhoudingsdoel is behaald en verslechtering wordt voorkomen. Uitzondering hierop zijn de doelen voor Dodaars en Blauwborst in de DMP, beide 'nee, tenzij'. En de doelen voor Geoorde fuut en Porseleinhoen in de GP, beide ook 'nee, tenzij'.

Lopende maatregelen

Er is in 2024 een hydrologische systeemanalyse (HSA) gestart voor het totale Peelvenengebied. Deze analyse zal resulteren in een vernieuwd hydrologisch model voor het gehele gebied (eind 2025 gereed). Met de hydrologische systeemanalyse voor het totale Peelvenengebied is concreter te duiden wat een hydrologische bufferzone in moet gaan houden en waar kansen zijn om de hydrologie in de natuurgebieden te optimaliseren. Hiermee wordt verder invulling gegeven aan de natuurdoelen en de Kaderrichtlijn Water. In combinatie met ecologische systeemanalyses op deelgebied niveau (grotendeels beschikbaar) kunnen gericht maatregelpakketten/ scenario's in beeld gebracht worden en doorgerekend (in en na 2025).

De monitoring en evaluatie van de resultaten van de uitgevoerde maatregelen in de natuurgebieden is in uitvoering en levert meer kennis van de gebieden en de soorten op. Met deze kennis ontstaat inzicht waar nog knelpunten zijn en welke maatregelen genomen kunnen worden om deze knelpunten op te lossen.

Aangrijpingspunten voor natuurherstel

Door het kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit is een [aanpak ontwikkeld voor natuurherstel](#). Deze aanpak bestaat uit zes aangrijpingspunten. Deze aangrijpingspunten vormen de leidraad om aan te geven wat in het Natura 2000-gebied nodig is voor natuurherstel. We koppelen de maatregelen in deze notitie aan de aangrijpingspunten.

Aanvullende natuurherstelmaatregelen in de Peelvenen

Hieronder staan de drie belangrijkste maatregelen die voortkomen uit de NDA's (inclusief het advies van de Ecologische Autoriteit) en uit de gebiedsprocessen voor het bereiken van de Natura 2000-instandhoudingsdoelen en -uitbreidingsdoelen. Deze maatregelen vormen het maatregelenpakket voor stap 1 uit het stappenplan "Brabant Openhouden" voor dit gebied. In de tabel onderzoeken en maatregelen Natuurdoelanalyse Peelvenen staan deze en aanvullende maatregelen verder opgesplitst en gespecificeerd.

De drie belangrijkste maatregelen worden op vijf aspecten beoordeeld: ecologisch rendement, importantie Brabant Open, dekking kosten, maatschappelijke impact en uitvoerbaarheid.

Verminderen input nutriënten (aangrijpingspunt 4)

Reduceren stikstofdepositie

De stikstofdepositie is 2,5 tot 3 keer te hoog voor de kritische depositiewaarde van 500 N/ha/jaar. Aanvullend beleid op de generieke ontwikkeling is nodig om richting de kritische depositiewaarden te komen. Het reduceren van de ammoniakemissie in dit gebied, met name vanuit de veehouderij, levert een bijdrage aan het oplossen van het stikstofprobleem maar heeft een grote impact op omgeving en de veehouderij. Uit ecologisch oogpunt is een flinke reductie van ammoniakemissie echter noodzakelijk.

Risico: Als geen maatregelen worden genomen dan blijft de depositie te hoog en kunnen de instandhoudingsdoelen niet worden behaald.

Oplossingsrichting: Actualiseren van de BOS en maatregelen uitvoeren.

Aspect	Effect reduceren stikstofdepositie
Ecologisch rendement	Hoog ecologisch rendement.
Importantie voor Brabant open	Belangrijke noodzakelijke bijdrage.
Dekking kosten	Kosten zijn hoog.
Maatschappelijke impact	Minder vee en stalmaatregelen nodig.
Uitvoerbaarheid	Doortastend beleid ontbreekt nog.

Optimalisatie hydrologische systemen (aangrijpingspunt 1)

Aanvullende inrichtingsmaatregelen

Om de hydrologische situatie te verbeteren zijn maatregelen binnen en buiten de Natura 2000-gebieden nodig.

In de natuurgebieden is het nodig op een aantal plekken waar de kansen op veenmosgroei het grootst zijn de waterstanden verder te verhogen door het verhogen van kades. Fluctuaties van waterstanden kunnen verder worden teruggebracht door verdere compartimentering van het gebied en het dempen van resterende sloten en greppels en herschikking van paden. Hogere grondwaterstanden en minder onttrekkingen in de omliggende gebieden en verdere vernatting van het Middengebied zijn maatregelen die nodig zijn voor de gewenste situatie voor de doelen. Hogere grondwaterstanden buiten de Natura 2000-gebieden en het beperken van beregening en grondwateronttrekkingen hebben grote impact op de bedrijfsvoering bij landbouwbedrijven. De samenhang van de verschillende delen binnen de natuurgebieden moet worden verbeterd om de verspreiding van soorten naar gewenste delen te bevorderen. Als aanvullende

inrichtingsmaatregelen ten koste gaan van verminderd landbouwkundig gebruik heeft dit een grote impact op het gebied. Uit ecologisch oogpunt zijn de aanvullende maatregelen noodzakelijk.

Risico: voor het uitvoeren van nieuwe maatregelen binnen en buiten de Natura 2000-gebieden voor de natuurdoelen is het mogelijk nodig de productiviteit van landbouwgronden te verlagen en te compenseren.

Oplossingsrichting: gelijktijdig bij het uitwerken van nieuwe maatregelen voor de natuurdoelen mitigerende maatregelen buiten de Natura 2000-gebieden uitwerken.

Aspect	Effect aanvullende inrichtingsmaatregelen
Ecologisch rendement	Hoog ecologisch rendement.
Importantie voor Brabant open	Belangrijke noodzakelijke bijdrage.
Dekking kosten	Kosten zijn niet volledig in beeld.
Maatschappelijke impact	Mogelijk gevolgen voor productiviteit landbouwgronden.
Uitvoerbaarheid	Uitvoeringsinstrumenten nog beperkt beschikbaar..

Vergroten areaal en connectiviteit (aangrijpingspunt 2)

Het afronden van het NNN

Rondom het Natura 2000 gebied zijn nog NNN- en NNB-percelen te realiseren. Hier zijn inrichtingsmaatregelen nodig. Dit is ecologisch noodzakelijk. Met de betreffende grondeigenaren is nog geen overeenstemming om te komen tot een invulling van het NNN en het NNB.

Risico: NNN en NNB kunnen niet voor eind 2027 worden afgerond.

Oplossingsrichting: het inzetten van een bredere instrumentenkoffer zoals opgenomen in het BPLG in overweging nemen.

Aspect	Effect vergroten areaal en connectiviteit
Ecologisch rendement	Hoog ecologisch rendement.
Importantie voor Brabant open	Belangrijke noodzakelijke bijdrage.
Dekking kosten	Kosten zijn niet volledig in beeld.
Maatschappelijke impact	Mogelijk gevolgen voor productiviteit landbouwgronden.
Uitvoerbaarheid	Aanpak nog niet volledig uitgewerkt.

Randvoorwaarden voor slagen natuurherstelmaatregelen

Duidelijkheid over de uitbreidingsdoelen habitattypen, habitatrictlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten is nodig

Het ministerie van LNV heeft de doelen op provinciaal niveau w.b.t. uitbreidingsdoelen habitattypen, habitatrictlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten nog niet geconcretiseerd en de provincies hebben nog geen specifieke gebiedsverdeling gemaakt. Duidelijkheid over de doelen geeft richting aan de nog te realiseren hectaren natuur en de uit te voeren inrichtingsmaatregelen. Hier is dringend behoefte aan zodat de nog te realiseren opgave duidelijk is.

Risico: Er is geen volledige duidelijkheid over de uitbreidingsdoelen habitattypen, habitatrictlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten

Oplossingsrichting

Provincie doet met de huidige informatie, de nog uit te voeren onderzoeken en met hulp van deskundigen een bod voor de uitbreidingsdoelen habitattypen, habitatrichtlijnsoorten en vogelrichtlijnsoorten, op basis van beschikbare kennis en inschakeling van deskundigen

Natuur versus beschermd dorpsgezicht

De omgeving van Helenaveen en Griendtsveen zijn beschermd dorpsgezicht en hebben hoge cultuurhistorische waarden. Het is niet uit te sluiten dat inrichtingsmaatregelen voor de uitbreidingsdoelen van de habitattypen een aantasting zijn van het beschermde dorpsgezicht. Het aantasten van het beschermde dorpsgezicht zal weerstand oproepen bij de bewoners en bestuurders. Het aantasten van het beschermde dorpsgezicht heeft een grote impact.

Risico: Weerstand in het gebied tegen natuurmaatregelen door aantasting beschermd dorpsgezicht.

Oplossingsrichting

Waar natuurbelang en cultuurhistorisch belang in de Peelvenen elkaar raken initieert de provincie dialogen zodat partijen met elkaar tot oplossingen komen.

Beheersen van de muggenoverlast

In Griendtsveen wordt muggenoverlast ervaren. In de Peelvenen is de muggenoverlast niet weg te nemen. Omdat waterstanden worden aangepast voor de natuurdoelen bestaat de kans en de beleving dat de muggenoverlast toeneemt. In Griendtsveen is het onderwerp door de dorpsraad al een aantal jaren op de agenda gezet. Er is onderzoek uitgevoerd naar de moerassteekmug en er zijn maatregelen bedacht om de overlast te beheersen. Een toename van de muggenoverlast heeft een negatieve impact op het draagvlak voor de natuurdoelen. Omdat een beperkt aantal bewoners muggenoverlast een hoge prioriteit geeft is het gevaar dat het onderwerp onvoldoende aandacht krijgt bij de beleidsmakers.

Risico: onvoldoende aandacht voor de muggenoverlast (moerassteekmug).

Beheersmaatregel

Uitkomsten van de op dit moment nog lopende hydrologische systeemanalyse voor de Peelvenen kunnen gebruikt worden om maatregelen voor het beheersen van de muggenoverlast te duiden. Er is kennis over inrichtingsmaatregelen voor het beheersen van muggenoverlast.

Financiering

Voor het uitvoeren van onderzoeken en maatregelen zijn verschillende budgetten beschikbaar bijvoorbeeld het reguliere Natura 2000-herstelmaatregelbudget of verwachte middelen van het Rijk vanuit de tweede fase van het Landelijk Programma Natuur (LPN). Niet voor alle maatregelen opgenomen in de tabel onderzoeken en maatregelen Natuurdoelanalyse Peelvenen zijn op dit moment middelen beschikbaar, dit betreft bijvoorbeeld maatregelen waarvan beoogd was dat deze gefinancierd worden met middelen uit het Transitiefonds.

De tabel geeft nog niet het volledige beeld met betrekking tot de benodigde middelen om te komen tot doelbereik en in hoeverre deze middelen binnen de provinciale budgetten beschikbaar zijn. Onderzoeken en maatregelen zullen pas starten nadat de financiering van de onderzoeken en maatregelen zijn geregeld.

Organisatie

In de GGA Vitale Peel en De Bult werken partijen intensief samen. Kennis over hoogveen is beschikbaar. Deskundigen zijn bekend met de Peelvenen en de problematiek. Veel aannemers

hebben ervaring opgedaan met uitvoeringswerken in de Peelvenen. Zij zullen belangstelling hebben voor het uitvoeren van aanvullend werk. De verwachting is dat voldoende ambtelijke capaciteit beschikbaar is en blijft voor de Peelvenen.

De provincies hebben het initiatief met de terreinbeheerders bij het uitvoeren van de onderzoeken en de uitvoeringsmaatregelen in de Natura 2000-gebieden. De uitvoeringsmaatregelen buiten de Natura 2000-gebieden zijn onderdeel van de GGA Vitale Peel en GGA De Bult.

Andere processen van invloed op het gebied

Er spelen nog een aantal andere zaken in het gebied van de Peelvenen die invloed hebben op de te nemen maatregelen in en rondom het Natura 2000-gebied, met name rondom grondwateronttrekkingen en beregening. Hiervoor wordt in deelgebied De Bult binnenkort een pilot gestart. De provincie Noord-Brabant, provincie Limburg, Waterschap Aa en Maas en Waterschap Limburg hebben een [intentieovereenkomst](#) ondertekend voor het oppakken en aanpakken van de vraagstukken rondom grondwateronttrekkingen en beregening.